

LA DONA IMMIGRANT MARROQUINA

*Teresa Losada

Allò que caracteritza la dona en l'Islam és, per una banda, el seu nivell considerat inferior i, per l'altra, el seu paper limitat a la família, com a reproductora i educadora; com a guarda de les tradicions i, eventualment, com a productora, només en els casos menys afavorits.

En el Món Arab els lligams familiars o clànics estan estretament regits per la llei islàmica, en quasi tots els ambients —exceptuant els intel·lectuals o els marcats per Occident—. Es prefereixen els matrimonis endogàmics, que no dispersen els béns i no disminueixen el poder de la família, als exogàmics.

Per a Fàtima Mernissi, sociòloga marroquina i estudiosa de la dona musulmana, el problema de la dona no es troba en la religió, ni en l'Islam, sinó en la tergiversació dels textos sagrats per part dels homes per legitimar la situació d'opressió i l'absència dels drets de la dona.

L'advocada Fadela Sebti, en el seu llibre *Vivir como musulmana en Marruecos*, diu: «La poligàmia, el repudiament, la desigualtat —en detriment de la dona—, el contracte matrimonial, la penalització discriminatòria de l'adulteri, el dot, l'herència, les possibilitats d'accés al treball i la necessitat d'un tutor, fins i tot si la dona és major d'edat, són alguns dels principals motius de l'opressió». La llei islàmica reflecteix la naturalesa patriarcal i patrilineal d'una societat basada en els lligams patriagnats (filiació per la línia masculina). En aquest esquema de llei familiar, la dona té una «obligació de masculisme». Les mateixes dones, ja siguin mares o germanes, són les que reconduïen i reproduïen aquest mateix codi que, per altra banda, voldrien canviar per una igualtat de drets.

Què aporta l'Islam a la situació de la dona pre-islàmica? La nova religió eleva substancialment la situació de la dona, atorgant-li alguns drets i augmentant la seva dignitat. El matrimoni passa de ser una venda a un contracte. Però l'emancipació no té una gran assolida ja que l'Islam neix en una societat patrilineal, patriarcal i patrilocal. A més a més, l'Alcorà, en fer seu el sistema social existent, legalitza la desigualtat de sexes, ja que aquest sistema és conseqüència i suport de l'estructura familiar existent i de la sobrevaloració de la virilitat, la qual va arribar a separar la societat en dos estaments on ambdós sexes compleixen funcions di-

verses: els homes guien l'ordre exterior, mentre les dones romanen a casa.

Els codis actuals que regulen la vida familiar es mouen en el binomi tradició-modernitat. Van ser promulgats després de les independències dels diversos països àrabs i responen a estratègies sociopolítiques i a un afany de buscar la identitat després de la colonització. La colonització ha significat el descobriment de nous models socials i jurídics, però, en estar acompanyada de l'element explotador que suposa qualsevol colonització, s'intenta desviar inspirant-se en quelcom nou i diferent, com és la tornada a l'Islam. La identitat s'ha de recuperar al preu que sigui. És en aquest context on es situen els codis actuals.

Actualment és urgent que els musulmans descobreixin la diferència entre el missatge primordial i les condicions sociològiques del temps en què fou escrit. Hi ha elements que han de canviar i evolucionar. L'Islam torna a introduir-se en totes les capes de la societat. Tot i així hi ha canvis que afavoreixen la dona: més accés a la cultura, homes sensibilitzats pels problemes de les dones, càrrecs polítics ocupats per dones... Davant d'aquesta lluita fervent per modernitzar-se, hi ha altres dones que creuen que el seu deure és posar-se el vel i anar tapades, donant l'esquena a tot allò que diuen que ve d'Occident.

La dona immigrant marroquina

La dona marroquina d'ambient tradicional que forma part de la Primera Generació que va arribar aquí, a la dècada dels 70 i 80, es va casar quan era una nena. La noia passa de l'autoritat del pare a la del marit; surt del cercle de les nenes de la casa paterna per entrar en el de les dones de la casa conjugal; d'una infància fugaç salta a un estat

d'adult prematur. S'ha de tenir en compte que el fet de casar-se tan jove no li resulta estrany ja que està habituada a sentir parlar de matrimonis precoços. Però l'espera del dia del casament la viu amb angonya perquè representa aquell moment del qual les dones parlen amb misteri i emoció. La núvia no coneix el seu marit fins a la nit nupcial, a no ser que es tracti d'un cosí proper.

La maternitat és la raó de ser de la dona tradicional i el mitjà defensiu per conservar el marit, ja que l'esterilitat porta el rebuig, a curt o llarg termini. En aquest cas, la dona ha de retornar a la llar d'origen sota la protecció del pare i dels germans. El repudiament és un instrument quasi exclusivament masculí. L'home només ha de pronunciar la frase ritual «jo et repudio» perquè la seva dona sigui repudiada. En canvi, si és la dona la que vol divorciar-se ha de recórrer a una jurisprudència molt complicada. Per això l'ocultisme i els poders màgics li serveixen per lluitar contra el domini de l'home i els atacs de les altres dones. La dona encobreix així les seves angonies, penes i esperances dins un món imaginari i mític. Aquí segueixen exercint aquestes pràctiques ocultes que creen una indubtable solidaritat en el món femení. Entre les dones més instruïdes també es pot constatar la necessitat de ficar-se en aquest món imaginari. Un altre factor important de l'ambient tradicional és l'edat, sinònim de superioritat. Amb l'edat i l'experiència la dona adquireix una dosi creixent de llibertat i de poder en el si de la família que la portarà a executar i perpetuar el domini que elles van patir sota les seves respectives sogres.

La dona i l'emigració

En principi només emigren els homes sols; més tard, quan ja estan instal·lats i amb una supervivència més o menys assegurada, porten la dona i els fills. El projecte d'emigració està imposat pel marit. L'emigració contribueix a l'emancipació d'aquestes dones? Segur que sí, encara que es tendeix a valorar desmesuradament la importància de passar d'una societat a una altra. Aquí ens trobem amb diferents tipolo-

gies, entre les quals destaquem:

- Dones que han seguit el marit a títol d'agrupació familiar.
- Dones vídues o divorciades que arriben directament per treballar.
- Dones nascudes aquí.
- Dones de la Segona Generació casades amb homes del país d'origen.

A totes elles se les ha de considerar participants actives en la gènesi de la seva pròpia història social, encara que les seves reaccions no siguin familiars per a l'observador occidental. L'emigració afecta de manera diferent els seus comportaments socials, produint-se, entre altres, tres tipus de reaccions:

- a) Les que procedeixen de zones rurals tendeixen a mantenir valors i comportaments tradicionals i constitueixen un mitjà d'estabilització dins de la família i de la comunitat.
- b) Les que senten atracció pels valors nous que troben en el país d'emigració i sofreixen conflictes i resistències al canvi. Lluiten contra l'assimilació.
- c) Les que d'una acceptació passiva i silenciosa de les noves condicions de vida i de treball passen a una modificació en el comportament, a una presa de consciència i a una integració voluntària.

La dona en el país d'acollida

Dins la llar és on es mantenen les tradicions lligades allò que és quotidià: alimentació, vestit, llengua, mobiliari... Si la mare té poder i habilitat per a transmetre la cultura d'origen, en usos i costums, es pot aconseguir un grup homogeni dins del seu espai privat. En contacte amb el país d'acollida, la dona es rebel·la contra la poligàmia, la violència física i mira d'establir xarxes de solidaritat i comunicació amb el seu grup ètnic. Les dones de més edat són les guardianes de la tradició i de l'estabilitat, volen millorar el seu nivell, però es resisteixen a canvis que poden aparèixer imposats i humilien la seva cultura o el seu grup. Hi ha altres dones que van més lluny i arriben a trencar amb el sistema familiar islàmic, recorrent a institucions espanyoles per a afers matrimonials, encara que no tinguin solvència executiva.

La dona i el treball

La dona, que ocupa els treballs menys qualificats, entra al món laboral per la porta del servei. La immigració de dones marroquines registra dues onades: l'anterior a 1986 i la dels anys recents. Actualment es tracta de dones que emigren soles per cercar treball. No formen part de les capes socials més baixes, ja que presenten un nivell de formació

més elevat que les de la primera emigració. En arribar en solitari trenquen amb la tradicional submissió de la dona musulmana.

Les noves característiques demogràfiques i socio-econòmiques canvien les estructures: feminització de la població estrangera i reducció del desequilibri de sexes. L'entrada de dones en el mercat del treball s'efectua en un context econòmic difícil. La infraestructura socio-educativa i professional ofereixen possibilitats limitades.

La dona i la família

La família tradicional es caracteritza per la cohabitació sota el mateix sostre de tota la descendència paterna. En el país d'origen el matrimoni comparteix les responsabilitats amb altres familiars. En el país d'acollida les decisions les prenen els pares i la parella guanya importància, que és incompatible amb la família patriarcal. Aquesta nova situació, tant per l'home com per la dona, aporta maneres diferents de funcionament on la dona/mare agafa cada vegada més responsabilitats, gràcies a l'absència del clan. S'encarrega de relacionar la família amb l'exterior, paper quasi exclusivament masculí en

les societats tradicionals del Magrib.

Dones de la Segona Generació

La jove marroquina sofreix situacions de domini i de control social per part del pare i dels germans; la seva inserció progressiva comporta, a vegades, drames humans. S'ha de constatar que en el si de la família marroquina hi ha un progressiu avenç, però els pares intenten evitar per tots els mitjans la possibilitat que la filla sigui assimilada per la societat d'acollida o es faci realitat la celebració d'un matrimoni mixt. La societat d'acollida transforma les estratègies familiars, l'elecció i la vida conjugal.

La dona de la Segona Generació és particularment sensible a la innovació i a la modernització; és, sobretot, permeable al món privat que és, una mica, el seu domini i, certament, el que sofreix més grans transformacions.

En el món magribí la dona és la guardiana de les tradicions i, com a conseqüència, de l'equilibri de la societat. Participa en un projecte de societat moderna en vies d'elaboració. El que la comunitat espera d'ella és, sens dubte, complex i contradictori.

* directora del Centre Bayt Al-Thaqafa

